

РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТ ТИЗИМЛАРИДАН ФОЙДАЛАНГАН ҲОЛДА ЖАМОАТ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ ВА ТАШКИЛИЙ АСОСЛАРИ

И.М.Сулаймонов. Жиззах минтақавий ўқув
маркази “Жисмоний ва жанговар
тайёргарлик” цикли бошлиғи, подполковник

Аннотация: Мақолада замонавий рақамли технологиялар ва сунъий интеллект (СИ) тизимларини жамоат хавфсизлигини таъминлаш жараёнига жорий этишнинг долзарб ҳуқуқий ва ташкилий жиҳатлари тадқиқ этилган. Хусусан, «ақлли шаҳар» концепциялари, видеокузатув ва биометрик идентификация қилиш воситаларининг ҳуқуқий асослари, улардан фойдаланишда фуқароларнинг шахсий маълумотлари ва ҳуқуқларини ҳимоя қилиш кафолатлари ҳамда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар фаолиятини рақамлаштириш борасидаги ташкилий механизмлар таҳлил қилинган. Мақола сўнгида соҳани такомиллаштиришга қаратилган илмий-амалий таклифлар берилган.

Калит сўзлар: Жамоат хавфсизлиги, сунъий интеллект, рақамли технологиялар, ҳуқуқий асослар, «ақлли шаҳар», видеокузатув, шахсий маълумотлар ҳимояси, ташкилий механизмлар.

Abstract: This article explores the current legal and organizational aspects of introducing modern digital technologies and artificial intelligence (AI) systems into the process of ensuring public safety. In particular, the legal frameworks for "smart city" concepts, video surveillance, and biometric identification tools are analyzed, along with guarantees for protecting citizens' personal data and rights during their use, as well as organizational mechanisms for digitalizing the activities of law enforcement agencies. Scientific and practical proposals aimed at improving this field are presented at the end of the article.

Keywords: Public safety, artificial intelligence, digital technologies, legal frameworks, "smart city", video surveillance, personal data protection, organizational mechanisms.

Аннотация: В статье исследованы актуальные правовые и организационные аспекты внедрения современных цифровых технологий и систем искусственного интеллекта (ИИ) в процесс обеспечения общественной безопасности. В частности, проанализированы правовые основы концепций «умный город», средств видеонаблюдения и биометрической идентификации, гарантии защиты персональных прав и данных граждан при их использовании,

а также организационные механизмы цифровизации деятельности правоохранительных органов. В заключении статьи приведены научно-практические предложения, направленные на совершенствование данной сферы.

Ключевые слова: Общественная безопасность, искусственный интеллект, цифровые технологии, правовые основы, «умный город», видеонаблюдение, защита персональных данных, организационные механизмы.

КИРИШ

Жаҳон миқёсида жадал кечаётган рақамлаштириш жараёнлари, глобал ахборотлашув ва сунъий интеллект технологияларининг кундалик ҳаётга кенг кириб бориши давлат ва жамият хавфсизлигини таъминлаш концепцияларини тубдан қайта кўриб чиқишни талаб этмоқда. Анъанавий ҳуқуқни муҳофаза қилиш усуллари эндиликда замонавий хавф-хатарлар, хусусан, кибертаҳдидлар, трансчегаравий ва юқори технологияли ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишда етарлича самара бермаслиги мумкин. Шу боис, Ўзбекистон Республикасида ҳам «Рақамли Ўзбекистон — 2030» стратегияси доирасида жамоат хавфсизлигини таъминлашга қаратилган «Хавфсиз шаҳар», «Хавфсиз хонадон» ва «Хавфсиз йўл» каби автоматлаштирилган тизимларни босқичма-босқич жорий этиш борасида кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда.

Шунга қарамай, сунъий интеллект ва катта ҳажмдаги маълумотлар (Big Data) базаларидан фойдаланиш жараёнида янги ҳуқуқий коллизиялар, хусусан, шахсий дахлсизлик, биометрик маълумотларни қайта ишлаш ва алгоритмик шаффофлик масалалари юзага келмоқда. Бу эса ушбу йўналишдаги ҳуқуқий базани янада такомиллаштириш ва ташкилий тузилмалар фаолиятини янги босқичга кўтаришнинг назарий-методологик асосларини ўрганишни долзарб вазифа қилиб қўяди.

ЖАМОАТ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА РАҚАМЛИ

ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ЎРНИ ВА ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ

Ҳуқуқий демократик давлат ва кучли фуқаролик жамиятини барпо этиш жараёнида фуқароларнинг тинчлиги, осойишталиги ва хавфсизлигини таъминлаш давлатнинг энг устувор вазифаларидан биридир. Замонавий босқичда жамоат хавфсизлиги тушунчаси фақатгина жиноятчиликка қарши курашиш билан чекланиб қолмасдан, балки аҳолининг рақамли макондаги хавфсизлигини ҳам ўз ичига олган кенг қамровли тузилмага айланмоқда.

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва соҳага оид қатор қонун ҳужжатларида инсон ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишнинг конституциявий кафолатлари белгилаб берилган. Хусусан, жамоат хавфсизлигини таъминлаш соҳасида рақамли технологиялардан фойдаланишнинг ҳуқуқий пойдевори қуйидаги норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга таянади:

- Ўзбекистон Республикасининг «Шахсий маълумотлар тўғрисида»ги Қонуни;
- «Ахборотлаштириш тўғрисида»ги Қонуни;
- Ўзбекистон Республикаси Президентининг жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш борасидаги фармон ва қарорлари.

Рақамли технологияларни жорий этиш орқали ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг фаолияти оперативлиги оширилмоқда. Жумладан, сунъий интеллект элементларига эга бўлган видеокузатув камералари кўчалар, жамоат жойлари ва стратегик объектлардаги криминоген вазиятни реал вақт режимида (online) кузатиб бориш, шубҳали шахслар ва объектларни тезкор аниқлаш имконини бермоқда.

СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТ ТИЗИМЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ТАШКИЛИЙ МЕХАНИЗМЛАРИ

Сунъий интеллект (СИ) алгоритмларини жамоат хавфсизлиги тизимида интеграция қилиш кўп босқичли ва мураккаб ташкилий жараён ҳисобланади. Бу жараён бир нечта асосий йўналишларни қамраб олади:

1. Ер усти ва ҳаво мониторинги тизимлари: Шаҳарларда патруль хизматларини мақсадли тақсимлаш, жиноятчилик содир этилиш эҳтимоли юқори бўлган ҳудудларни (hotspots) прогноз қилишда прогнозли полициячилик (predictive policing) элементларидан фойдаланиш.

2. Биометрик идентификация ва юзни таниб олиш технологиялари: Қидирувдаги шахсларни жамоат жойларида тезкор аниқлаш, йўқолган фуқароларни қидириб топишда юзни таниб олиш тизимларининг имкониятларидан самарали фойдаланиш.

3. Ягона ахборот-таҳлилий платформалар: Ички ишлар органлари, Фавқулодда вазиятлар вазирлиги, Соғлиқни сақлаш вазирлиги ва бошқа тегишли идораларнинг маълумотлар базаларини ягона тармоққа бирлаштириш орқали кризисли вазиятларда тезкор қарорлар қабул қилиш тизимини яратиш.

Ташкилий нуқтаи назардан, ушбу тизимларни бошқариш учун юқори малакали мутахассислар, маълумотлар таҳлилчилари (data scientists) ва

киберхавфсизлик муҳандисларини тайёрлаш талаб этилади. Шу билан бирга, ички ишлар органлари ходимларининг рақамли саводхонлигини ошириш ва янги технологиялар билан ишлаш кўникмаларини шакллантириш муҳим ташкилий вазифалардан биридир.

РАҚАМЛАШТИРИШ ЖАРАЁНИДАГИ ҲУҚУҚИЙ МУАММОЛАР ВА ХАВФЛАР

Сунъий интеллект ва рақамли технологиялар жамоат хавфсизлигини таъминлашда улкан имкониятлар яратса-да, улар қатор ҳуқуқий муаммолар ва хатарларни ҳам келтириб чиқаради. Булар қуйидагилардан иборат:

- **Шахсий дахлсизлик ва махфийлик ҳуқуқининг бузилиш хавфи:** Сунъий интеллект тизимлари томонидан фуқароларнинг биометрик маълумотлари, ҳаракат маршрутлари ва шахсий ҳаётига оид ахборотларнинг тўпланиши ҳамда узоқ муддат сақланиши инсон ҳуқуқларига зид келиши мумкин.

- **Алгоритмик хатоликлар ва дискриминация:** Юзни таниб олиш ёки хавф-хатарларни баҳолаш алгоритмлари баъзи ҳолларда хатоликларга йўл қўйиши (нотўғри идентификация қилиш) натижасида шахсларнинг ҳуқуқлари чекланиб қолиши эҳтимоли мавжуд.

- **Масъулият чегараларининг ноаниқлиги:** Сунъий интеллект томонидан қабул қилинган қарорлар (масалан, автономий тизимлар ёки автоматлаштирилган прогнозлар) натижасида келиб чиққан салбий оқибатлар учун ким масъул бўлиши масаласи — дастурчи, тизим оператори ёки давлат органи — қонунчиликда тўлиқ ўз аксини топмаган.

Бу муаммоларни ҳал этиш учун сунъий интеллектни қўллаш соҳасида қатъий этикий стандартлар ва ҳуқуқий чекловларни белгиловчи норматив ҳужжатларни ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқдир.

ХУЛОСА ВА ТАКЛИФЛАР

Жамоат хавфсизлигини таъминлашда рақамли технологиялар ва сунъий интеллект тизимларини қўллаш замон талаби бўлиб, у ҳуқуқ-тартибот органларининг самарадорлигини кескин оширади. Бироқ инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳимоя қилиш ҳамда рақамли хавфсизликни таъминлаш доимо устувор аҳамият касб этиши лозим.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, қуйидаги илмий-амалий таклифларни илгари сурамиз:

1. **Ҳуқуқий базани такомиллаштириш:** Ўзбекистон Республикасининг қонунчилигида сунъий интеллект технологияларидан фойдаланиб жамоат хавфсизлигини таъминлашнинг ҳуқуқий режимини, жумладан, биометрик

IQTIDOR & INTELLEKT

маълумотларни тўплаш, сақлаш ва қайта ишлашнинг аниқ чекловлари ва шартларини белгиловчи махсус норматив-ҳуқуқий ҳужжат қабул қилиш.

2. Шаффофлик ва жамоатчилик назоратини кучайтириш: Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар томонидан қўлланиладиган рақамли тизимлар ва СИ алгоритмларининг фаолияти устидан парламент ва жамоатчилик назорати механизмларини яратиш.

3. Киберхавфсизлик ва маълумотлар ҳимоясини кучайтириш: Жамоат хавфсизлигини таъминловчи рақамли платформаларни ташқи киберҳужумлар ва рухсат этилмаган киришлардан ҳимоя қилишнинг замонавий криптографик ва техник воситаларини доимий равишда янгилаб бориш.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т. «Ўзбекистон», 2023 й.
2. Ўзбекистон Республикасининг «Шахсий маълумотлар тўғрисида»ги Қонуни.
3. «Рақамли Ўзбекистон - 2030» стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони.
4. Каримов Б.Р. Рақамли технологиялар ва сунъий интеллектни ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари фаолиятига жорий этиш муаммолари. // Илмий журнал, 2024. – №2. – Б. 45-52.
5. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. Pearson, 2020.